

Pet'ko L.V.

Ph.D., Associate Professor

Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

UNITY OF TEACHING AND UPBRINGING IN THE FORMATION OF PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE TEACHING ENVIRONMENT

Петько Л.В.

к.пед.н., доцент

НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, Київ)

ЄДНІСТЬ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ІНШОМОВНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

The author presents unity of teaching and upbringing in the formation of professionally oriented foreign language teaching environment by integrated teaching and upbringing in higher school education.

Key words: *teaching, upbringing, unity, university, professionally oriented foreign language teaching environment.*

Автор розглядає єдність навчання і виховання у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах вищої школи

Ключові слова: *навчання, виховання, єдність, університет, професійно орієнтоване іншомовне навчальне середовище.*

Наведемо слова, сказані Г.С.Сковородою ще у XVIII ст.: «... який результат навчання, без серця благородного і вдячного? Яка користь від наук без доброї думки?» [20, с. 147].

Відтак, питання аналізу й оцінки співвідношення виховання і навчання знайшли своє відображення у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці, де обґрунтовуються і розглядаються потенційні можливості навчання та конкретних його методів і засобів для здійснення виховного впливу на особистість [15; 16; 17; 18].

На думку А.М.Бойко, виховання – усезагальна, вічна і постійна категорія педагогічної науки, яка розглядається як особистісно-соціальне явище і суспільно-культурний феномен, і представляє собою виховну метасистему, що має індивідуально-особистісну і загальнолюдську цінність. У свою чергу, результат навчання і освіти – знання і досягнений рівень культури виступають основою і засобами у самовихованні людини впродовж життя (в широкому розумінні цього поняття). Звідси академік робить висновок про те, що виховання становить внутрішню сутність навчання. Тому педагогіку можна визначати як науку про освіту, виховання і навчання [1, с. 9].

На наше переконання, запропоноване вище визначення даватиме змогу на єдиній концептуальній основі єдності навчання іноземної мови та виховання формувати професійно орієнтоване іншомовне навчальне середовище в умовах університету.

У контексті наших наукових розвідок, увагу привернула стаття Н.О.Федчишин, де автор презентує погляди німецького психолога, філософа і педагога Й.Ф.Гербарта (1776–1841), вченого, який першим представив педагогіку як науку, але ідеї якого значно вплинули на розвиток педагогіки, стосовно принципу єдності навчання і виховання, що тісно пов'язувалося з його «ідеєю виховуючого навчання», яку він теоретично обґрунтував.

Мислителі і педагоги минулого, узагальнюючи практику навчання і освіти, вказували, що навчання завжди було виховуючим, наголошуючи на тому, що правильне навчання виховує особистість [23, с. 212]. Причому, навчання розглядається ним частиною виховання, мета якого полягає у вдосконаленні людини [24, с. 12].

У свою чергу, німецькі педагоги К.Кноп і М.Шваб дійшли висновку, що Й.Ф.Герbart для розуміння понять «індивідуальність», «багатосторонність», і «характер» відповідають такі поняття виховання: 1) керування, яке «приборкує» індивідуальність, 2) «навчання розширює до багатосторонності та підготовлює характер, який виховує» [25, с. 136]. Побудова волі полягає в навчанні – в цьому криється суть «виховуючого навчання» за Й.Ф.Герbartом. Хоча німецький педагог, будучи прихильним «авторитарної педагогіки», у своїй теорії «виховуючого навчання» надав процесу навчання «однобічного тлумачення, підмінивши складний процес виховання навчанням, не враховуючи впливу соціального середовища і значення емоцій у моральному вихованні особистості» [23, с. 215], не слід скидати з рахунків той факт, що його ідеї широко розповсюджуються педагогічною думкою Європи у ХХ столітті, і стало окремим педагогічним напрямом (гербертіанство).

Відтак, сучасні зарубіжні педагоги (Д.Беннер, Р.Болле, Г.Вейганд, Б.Долінгер, Р.Коріанд, Є.Марсал, К. Мюллер, К.Шторк) зосереджують свою увагу на вивченні особливостей естетичного виховання в педагогічній системі Й.Ф.Герbartа, на визначенні впливу його вчення на розвиток дидактичної теорії, намагаються повернути ідеї «виховуючого навчання» справжній зміст яких полягає не у зведенні виховання до навчання, а у механізмі їх взаємодії у цілісному процесі становлення моральної людини, сполучним елементом якого слугує категорія «багатостороннього інтересу», яка виступає одночасно метою і результатом навчання та головним засобом формування морального характеру [2; 26].

У площині логіки нашого дослідження було варто згадати Й.Ф.Герберта, тому що виховуюче навчання в сучасному навчальному середовищі містить в собі великі резерви, хоча, якщо зробити ретроспективне занурення в минуле, то проблема гармонійної єдності навчання і виховання активно розглядалася ще з античних часів (Арістотель, Демокріт, Квінтіліан, Платон, Сократ).

На виховуючі можливості навчання, окремих його методів, засобів звернули увагу в епоху Відродження і Реформації в своїх працях Вергіус, Вергеріус, Монтень, Вітторіно да Фальєре, педагоги XV – XVIII ст. – К.Гельвецій, Д.Дідро, Я. Коменський (моральне вдосконалення особистості), І.Песталоцці («мета будь-якого навчання полягає у людяності, розвиненості і зумовлена гармонійним розвитком сил і здібностей людської природи [12, с. 317]»), Ж.Руссо (виховання й навчання мають бути індивідуально орієнтованими); пізніше – Дістервейг (навчання розглядає як складову виховання, де навчальний предмет крім освітньої цінності має і моральне значення [3, с. 212–215]).

Серед перших українських педагогів, які акцентували увагу на взаємозв'язок між навчанням і вихованням був О.Духнович (утвердження моралі і духовності людини: «Книжиця читальная для начинающих» (1847) – «Азбука», яка стала першим українським букварем [4; 6], де молитви О.Духнович переробив на вірші народною українською мовою, якими передає моральні настанови для діточок. Пізніше видає книгу для вчителів «Народна педагогія» у 1853 [5], що зробило його відомим педагогом в Європі).

А також, в історичній ретроспективі, вивчаючи педагогічну спадщину М.І.Пирогова в проекції сучасних проблем університетської освіти, зазначимо, що ним було висвітлено закономірний характер взаємозв'язку навчання і виховання у статті «Освіта і виховання» (1859) [19]. Окрім того, Д.В.Мірошніченко [11, с. 101–103] звертає увагу на те, що М.І.Пирогов був прихильником гуманістичних ідей загальнолюдського виховання, обґрунтовував свій ідеал високоморальної людини, доводив необхідність моральної освіти для всіх людей, причому М.Пирогов визначив два види виховання – загальнолюдське й спеціальне, яке повинне виступати після загальнолюдського, з огляду на це, М.Пирогов

виступає проти ранньої професійної виучки: «Дайте розвинути в собі внутрішній людині! Дайте їй час, і у вас будуть і моряки, і солдати, і юристи [13, с. 37]».

Окрім цього, у статті «Університетське питання» М.Пирогов розвиває ідею про єдність навчання й виховання як про єдність двох рівноправних компонентів в університетському освітньому середовищі: «Виховувати без навчання можна тільки в тому віці, коли людина ще безсловесна. Але й навчати, не виховуючи, теж не можливо. Вся наша правда, моральність, добро, світло – все це навчання. І навчати, не виховуючи, означає не навчати, а робити щось інше [13, с. 372]». До того ж, на думку вченого, справжня наука в університеті є наймогутнішим вихователем: «В науці прихований такий морально-виховний елемент, який ніколи не пропаде, які б не були її представники. Наука бере своє і, впливаючи на ум, діє і на мораль [13, с. 272]», а також «... якщо професор навіть буде німий, але він вчить прикладом, на ділі справжній методі заняття предметом – він для науки і для тих, хто хоче займатися наукою, дорожче найкрасномовнішого оратора [13, с. 373]».

Слід підкреслити, що навчання й виховання М.Пирогов пов'язував із дисципліною (це питання дуже актуально постало в умовах сьогодення у ВНЗ). Якщо в університеті нема дисципліни, там не може бути ані науки, ані виховання. М.Пирогов пропонував практику введення «Правил поведінки студентів». Ці правила повинен знати кожен студент напам'ять, а їх виконання тактовно, але твердо мають контролювати всі учасники освітнього процесу. Якщо студент порушує ці правила, то обов'язково має бути покарання відповідно до його вчинку [11, с. 103]».

Крім того, варто наголосити, що К.Д.Ушинський затвердив у дидактиці принцип навчання, що виховує (єдність навчання і виховання). Якщо розвиток, формування та виховання особистості здійснюється в єдності через навчання (яке розглядав як засіб виховання), то саме виховання, на думку мислителя, повинно розвивати й виховувати. Навчання К.Д. Ушинський вважав могутнім засобом виховання. Наука повинна діяти не тільки на розум, а й на душу та почуття [14, с. 104]. Безумовно, таке поєднання залишається актуальним і сьогодні в освітньому просторі.

У своїй фундаментальній праці «Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології» К.Д.Ушинський [22] акцентує увагу на тому, що від правильного виховання залежить майбутнє як окремої людини, так і людства в цілому, тому найважливішим фактором удосконалення суспільства є, на його думку, формування духовності особистості. У своїй педагогічній концепції педагогічної антропології учений наголошував, що основною умовою реалізації антропологічних ідей є єдність навчання й виховання. У статті «Три елементи школи» (1867), аналізуючи співвідношення виховання та навчання в різних європейських школах, К.Д.Ушинський показав, що розрив між цими процесами загострює суперечність усього педагогічного процесу і позбавляє його цілісності й ефективності [7, с. 2].

Відтак, підсумовуючи сказане, зазначимо, що на користь виховання трактували зв'язки й залежності понять «виховання» і «навчання» М.І.Пирогов, К.Д.Ушинський, О.В.Духнович, Б.Д.Грінченко, С.Ф.Русова, Г.Г.Ващенко, А.С.Макаренко, С.Миропольський, О. А. Захаренко та інші педагоги [1, с. 10].

Що стосується В.О.Сухомлинського, то він наголошував: «Навчання – це лише одна із пелюсток тієї квітки, що називають вихованням у широкому розумінні цього поняття ... [21, с. 3]».

Водночас, результати, отримані Т.І.Мацейків [10, с. 28] у процесі розгляду аналізу й оцінки сучасної психолого-педагогічної літератури стосовно виховуючого навчання, дають змогу стверджувати, що більшість вчених стоїть на позиції позитивно-активного ставлення до нього, про що свідчить значний науковий пошук у цьому напрямі (А.М.Бойко, З.І.Васільєва, С.Т.Золотухіна, Н.Є.Щуркова, І.Я.Лернер, В.І.Лозова, В.С.Ільїн, О.Я.Савченко, Л.В.Стукач, М.М.Фіцула та ін.), де характеризуються підходи до розкриття сутності виховуючого навчання: а) навчання як засіб виховання; б) навчання і виховання розглядаються як відносно самостійні процеси, але навчання містить значні можливості для

виховання особистості; в) навчання і виховання представляють собою єдиний складний процес – «виховуюче навчання»; зміст освіти вони розглядають як головний шлях здійснення виховання під час навчання; методи навчання – це засоби реалізації виховних завдань у процесі навчання.

Отже, на підставі сказаного вище, можна стверджувати, що сучасна підготовка студентської молоді в умовах університету повинна представляти собою комплексну систему навчання і виховання майбутніх випускників ВНЗ.

Література:

1. Бойко А. Упровадження – умова і засіб зміцнення єдності методології, теорії і практики виховання / А. Бойко // Дидаскал. Упровадження інновацій як чинник єдності педагогічної теорії та освітньої практики. – 2013. – № 13. – С. 9–18. URI <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/5711>
2. Гоштанар І. Роль Й. Ф. Гербарта у розвитку світової педагогічної науки / І.Гоштанар // Порівняльно-педагогічні студії. – 2010. – № 3-4. – С. 32-37.
3. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистервег. – М. : Учпедгиз, 1956. – 374 с.
4. Духнович, А. Книжиця читална для начинающих / Александер Духнович ; післямова Ю. Бачі. – Факс. вид. 1847. – Пряшів : NITECH s.r.o., 2003. – 128 с. – Післямова укр., англ., словац. мовами
5. Духнович О. Народна педагогія / О.В.Духнович // Вибрані твори / [за ред. Д.М.Федак]. – Ужгород : ВАТ Видавництво «Закарпаття», 2003. – 566 с.
6. Духнович, О.В. Твори / Олександр Васильович Духнович ; упорядкув. та підготов. Текстів О. М. Рудловчак ; вступ. ст. Ю. А. Бачі, прим. Д.М.Федаки. – Ужгород : Карпати, 1993. – 242 с.
7. Кот О.П. Антропологічні ідеї К.Д.Ушинського [Електронний ресурс] / О.П.Кот. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pfto/2011_19/files/P1911_02.pdf
8. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. [Електронний ресурс] / К. : Знання, 2005. – 486 с. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-4203.html>
9. Матвієнко О. Сучасні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності / О. Матвієнко // Гуманітарний вісник – Додаток 1 до Вип. 27, Том IV (37): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2012. – С. 278–285. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8572>
10. Мацейків Т.І. Виховуюче навчання в йогоісторичному розвитку / Т.І.Мацейків // Теоретичні питання освіти, культури та виховання : зб. наук. пр. – КНЛУ, 2013. – Вип. 48. – С. 28–32.
11. Мірошніченко Д.В. Педагогічні погляди М.І.Пирогова / Д.В.Мірошніченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2011. – 3(43). – С. 100–105.
12. Песталоцци И. Г. Избранные педагогические сочинения / И. Г. Песталоцци. – В 2-х т. – М. : Педагогика, 1981. – Т.1. – 334 с.
13. Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения. – М. : Педагогика, 1985.
14. Петренко Л.П. Місце дидактичних положень К.Д. Ушинського у системі сучасної вітчизняної педагогіки [Електронний ресурс] / Л.П.Петренко // Ідеї Ушинського в сучасній педагогіці : Тр. Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 лютого 2014 р., Київ), 2014. – С. 99–106. – Режим доступу : http://elibrary.kubg.edu.ua/4562/1/L_Petrenko_02_14_UK.pdf
15. Петько Л.В. Формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету шляхом розгляду моральних орієнтирів студентів / Л.В.Петько // Педагогічний альманах: зб. наук. пр. ; редкол. В.В.Кузьменко та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. – Вип. 29. – С. 164–172. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10077>
16. Петько Л.В. Формування духовних цінностей студентської молоді шляхом створення професійно спрямованого іншомовного навчального середовища в умовах університету (на прикладі вивчення англійською мовою новели О'Генрі «Останній листок») / Л.В.Петько // Проблеми освіти: наук. зб. / засн. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. – К. : ПП Лисенко М.М., 2014. – № 79. – С. 302–307. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7870>
17. Петько Л.В. Виховний потенціал методу ситуаційного аналізу («Case study» method) у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Науковий часопис НПУ імені М.Д.Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. пр. ; за ред. академіка В.І.Бондаря. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. – Вип. 27. – С. 133–140. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/9455>
18. Петько Л.В. Впровадження української національної ідеї в процес іншомовної освіти майбутніх педагогів / Л.В.Петько // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис / засн. Інститут вищої освіти АПН України ; голов. ред. В.П.Андрущенко. – Київ : «Педагогічна преса», 2013. – № 2. – С. 68–74. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7829>
19. Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения / Н.И.Пирогов – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1953. – 702 с.
20. Сковорода Г.С. Благодарный Еродий / Г.С.Сковорода // Антология педагогической мысли Украинской ССР. – М. : Педагогика, 1988. – С. 143–151.

21. Сухомлинский В. А. Рождение гражданина / В. А. Сухомлинский. – М., 1971. – 335 с.
22. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К.Д. Ушинський
//
Вибр. пед. твори : у 2 т. – К. : Рад. шк., 1983. – Т. 1. – 192 с.
23. Федчишин Н.О. Єдність навчання та виховання у поглядах Й.Ф.Гербарта / Н.О.Федчишин
//
Педагогічні науки : наукові праці. – Том 86. – Випуск 76. – С. 212–217.
24. Geißler E.E. Herbartslehre vom erziehenden Unterricht / E.E. Geißler. - Quelle & Meyer. Heidelberg, 1970. – 246 S.
25. Knopp K. Einführung in die Geschichte der Pädagogik / K.Knopp, M.Schwab. – 3 Auflage, 1994. – Verlag by Quelle & Meyer. – 317 S.
26. Rainer Bolle, Gabriele Weigand. Johann Friedrich Herbart 1806–2006. 200 Jahre Allgemeine Pädagogik. Wirkungsgeschichtliche Impulse. Waxmann Verlag GmbH, Münster, 2007. – 164 S.